

Vēsture

Publicēts: 10.12.2020.

Asins pārļiešana Latvijas teritorijā

Pirmā asins pārļiešana Latvijā reģistrēta 1871.gadā, kad kādam holēras slimniekam kara hospitālī tika pārļietas asinis. Ir zināms, ka līdz 1941.gadam dažādās Latvijas slimnīcās asinis pārļietas 4000 slimniekiem.

1944.gada rudenī no Volhovas frontes uz Rīgu pārcēlās III pārvietojamā asins pārļiešanas stacija ar profesionāli sagatavotu personālu ārsta Ābrama Triļjisska vadībā. Turpmākos 28 gadus asins dienestu Latvijā vadīja Ā. Triļjisskis, plaši attīstot donoru kustību, izglītojot personālu, organizējot asins nodaļas lielajās Latvijas slimnīcās un 1966.gadā izveidojot Rēzeknes asins pārļiešanas staciju.

Donoru kustībā nozīmīgs ir 1957.gads, kad Rīgas pilsētas Proletāriešu rajonā (tagad Vidzemes priekšpilsēta) vairāku uzņēmumu darbinieki kļuva par pirmajiem 124 bezatlīdzības donoriem Latvijā.

1960.gadā atklāja Valsts asinsdonoru centru Sēlpils ielā. 21 gadu no 1972.-1993. gadam asins dienesta galvenais ārsts bija Aleksandrs Bikovs.

Interesanti, ka līdz pat pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu vidum donori pirms asins nodošanas tika iegērbti speciālās drēbēs – baltos halātos, cepurēs un garās balta auduma zeķēs, jo sistēmas, ar kurām ņēma asinis nebija hermētiski noslēgtas. Telpas regulāri dezinficēja. Darbs stacijā ritēja kā konveijerā – kamēr viens donors gērbās nost, cits jau gatavojās asins nodošanai.

Donori asinis nodeva labprāt, jo saņēma pelnītu pateicību. Donoriem vasarā deva atvaļinājumu, piešķīra ceļazīmes (bezmaksas) uz atpūtas namiem, arī tūrisma braucieniem ārpus PSRS, deva iespēju iegādāties deficīta preces: kafiju, desas, televizorus, traukus, apģērbu, parfimēriju, grāmatas, arī iespēju pasūtīt žurnālus, laikrakstus. Bija sirsnīgi donoru salidojumi, kuros piedalījās slaveni mediķi, izglābtie slimnieki, mākslinieki. Donori saņēma naudas balvas no arodbiedrības un uzņēmumu administrācijas. Visi Latvijas slimnieki 100% tika apgādāti ar donoru asinīm, kā arī Latvijā asins dienests no tām sagatavoja 26 nosaukumu ārstniecības līdzekļus. Tagad, diemžēl, ražošana ir pārtraukta.

Līdz pat 20.gadsimta deviņdesmitajiem gadiem donoru uzskatīja par ļoti cienījamu cilvēku. Būt par donoru bija goda lieta.

Valsts asinsdonoru centrs neatkarīgās Latvijas laikā

1993.gadā mainās Republikas asins pārliešanas stacija nosaukums un tā tiek pārdēvēta par Valsts asinsdonoru centru (VADC). Līdz ar nosaukuma maiņu darbu sāk arī VADC jaunā direktore Gita Ņemceva.

No 1993.gada marta asinis tiek sagatavotas tikai slēgtā plastikāta iesaiņojumā un procedūras laikā no donora noņem asins standartdevu – 450 ml un līdz 40 ml laboratoriskiem izmeklējumiem. Katra asins deva tiek sadalīta plazmā, eritrocītu masā un trombocītu leikocītu slānī. No tā savukārt tiek gatavota trombocītu masa.

Kopš 1993. gada pārliešanai netiek izmantotas nesadalītas asinis, bet tikai komponenti. Katra asins deva tiek rūpīgi pārbaudīta uz C, B vīrushepatītu, HIV antivielām, sifilisu un veiktas citas izmeklēšanas. Pēdējo 15 gadu laikā ir iegādāta ES valstu noteikumiem atbilstoša aparatūra asins izmeklēšanai, sagatavošanai, sadalīšanai, filtrēšanai, apstarošanai, uzglabāšanai. Asins plazmu var uzglabāt līdz 3 gadiem, eritrocītus līdz 35 dienām, bet trombocītus līdz 7 dienām.

Deviņdesmito gadu sākumā, kad donoru skaits strauji samazinājās, galvenie iemesli bija bailes inficēties ar HIV vīrusu, kā arī bailes no ziedojamās asins devas lieluma. Tomēr pēdējie desmit gadi ir apliecinājums cilvēku uzticībai asins dienesta drošam apgalvojumam par tikai vienreiz lietojamu aprīkojumu, materiāliem, ko izmanto individuāli katram donoram. Ir izslēgta iespēja inficēties asins nodošanas procesā.

Kopš 2004.gada VADC ir ieviesti līgumi, ko donors noslēdz ar asins sagatavošanas iestādi, apņēmoties pēc procedūras piezvanīt uz VADC, lai noskaidrotu vai izmeklēšanas rezultāti ir labi. Ir gadījumi, kad cilvēks atnāk nodot asinis ar pārlicību, ka ir vesels, bet asiņu izmeklēšana atklāj nopietnas saslimšanas, kuru ārstēšana ir jāsāk savlaicīgi. Ja ir kādas novirzes no normas, donors tiek uzaicināts uz pārrunām ar ārstu, lai paskaidrotu iemeslus un ieteiktu, kā viņam rīkoties tālāk.

Latvijā, no visiem iedzīvotājiem, donori ir nepilni 2%, tomēr pateicoties donoru aktivitātei, kas pēdējos gados ievērojami pieaugusi, VADC spēj nodrošināt pacientus ar nepieciešamajiem asins komponentiem.

Plašu ievēribu iedzīvotāju vidū no 2007.gada septembra izpelnījies specializētais autobuss. 2008.gada laikā VADC veica vairāk kā 440 izbraukumus uz 270 vietām dažādos reģionos. Pirmreizējo donoru vecums valstī bija 26,5 gadi!

<https://www.vadc.gov.lv/lv/vesture>